

21.03.2006 r.

Jego Magnificencjo Rektorze

Szanowna Rado Wydziału

Szanowni Państwo

Drodzy Przyjaciele Cukrownicy

Stanisław Makary Zagrodzki urodził się dokładnie 100 lat temu, tj. 21 marca 1906 r. Średnią szkołę ukończył w słynnym Gimnazjum Wojciecha Górskiego w Warszawie. Studia chemiczne ukończył w 1928 r. na Politechnice Warszawskiej.

Po studiach rozpoczął pracę w Cukrowni Chełmża, która wówczas wyróżniała się największą produkcją cukru w Europie. W niedługim czasie uzyskał nominację na dyrektora technicznego. Rozpoczął badania nad szeregiem tematów z dziedziny mechaniki, aparatury, technologii, chemii i gospodarki cieplnej. Pierwsze prace naukowe były publikowane już w 1931 r. i dotyczyły m.in. badania sprężarek i pomp próżniowych oraz niektórych zagadnień procesu technologicznego, jak: siarkowanie soków i racjonalizacja gospodarki cieplnej cukrowni. Działalność tę przerwał wybuch wojny. Po wyzwoleniu inż. Zagrodzki został pełnomocnikiem rządu w powiecie toruńskim. Po zorganizowaniu Okręgowego Zrzeszenia Cukrowni w Toruniu został jego pierwszym dyrektorem a jednocześnie załoga Cukrowni Chełmża wybrała go swoim dyrektorem.

Dzięki Jego inicjatywie, pomysłowi i opracowaniu projektów rozpoczęto rozbudowę Cukrowni Chełmża w nowoczesny Kombinat z wzorowym wykorzystaniem produktów ubocznych produkcji cukru. Kombinat obejmował Wytwórnię Alkoholu Bezwodnego, który wybudowano w niespotykanym tempie 16 miesięcy, Rafinerię Soli Potasowych i Wytwórnię Suchego Lodu. Jednocześnie w trudnych warunkach powojennych, przy Kombinacie wybudowano Dom Kultury z salą teatralną, przedszkolem i krytym basenem pływackim.

Jako dyrektor Kombinatoru w Chełmży, niezależnie od działalności inwestycyjnej, rozwinął też pracę badawczą, której wyniki w postaci patentów i wdrożeń były wykorzystane w przemyśle oraz publikowane.

Sukcesy zawodowe młodego inżyniera sprawiły, że w roku 1948 został zaproszony na Politechnikę Łódzką przez ówczesnego rektora prof. Stefanowskiego do rozpoczęcia wykładów z zakresu cukrownictwa na Wydziale Chemicznym.

W roku 1949 na Politechnice Łódzkiej otrzymał stopień doktora nauk technicznych za rozprawę nt.: „Rozdział niecukrów nieorganicznych i organicznych wywaru melasowego”. Niemal jednocześnie otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego.

W 1950 roku Rektor PŁ powierzył prof. Zagrodzkiemu zorganizowanie pierwszego w Polsce Wydziału Chemii Spożywczej i objęcie obowiązków Dziekana.

Jednocześnie z utworzeniem Wydziału w 1950 r. została powołana Katedra Cukrownictwa i Technologii Środków Spożywczych. Jej założycielem i kierownikiem był prof. Zagrodzki. Zasługi prof. Stanisława Zagrodzkiego jako założyciela Wydziału Chemii Spożywczej były wielokrotnie z uznaniem podkreślane na kolejnych jubileuszach Wydziału i zjazdach absolwentów. Wkrótce potem Jego staraniem przemysł ufundował naszemu Wydziałowi pierwszą halę technologiczną, w której dyplomanci i doktoranci Zakładu Cukrownictwa wykonywali badania w skali ćwierćtechnicznej, i która mimo swoich 40 lat służy nam do dziś.

W ciągu 26 lat kierowania Katedrą Cukrownictwa, przemianowaną w 1970 r. na Instytut Chemicznej Technologii Żywności, wykształcił 460 inżynierów i magistrów cukrownictwa, był promotorem 22 doktorów nauk technicznych, z których pięcioro ukończyło przewody habilitacyjne a sześciu wychowanków Profesora otrzymało nominacje na docentów lub profesorów. Był też promotorem doktoratu honoris causa nadanego profesorowi Pawłowi Michajłowiczowi Silinowi przez Politechnikę Łódzką. W 1962 r. został mianowany przez Radę Państwa profesorem zwyczajnym.

Działalność naukowa prof. Stanisława Zagrodzkiego i Jego współpracowników objęła praktycznie wszystkie działy cukrownictwa a także

wiele zagadnień z technologii i analizy żywności. Spośród prac podstawowych należy podkreślić szereg publikacji z pogranicza technologii i ekonomiki na temat wartości technologicznej surowca buraczanego i optymalizacji czasu trwania corocznych kampanii przerobowych cukrowni.

Do końca życia walczył Profesor z błędami polityki surowcowej w cukrownictwie. Pierwszy w Polsce zwrócił uwagę na znaczenie optymalnego czasu trwania kampanii a Jego tezy z pierwszych publikacji na ten temat nie straciły aktualności do dziś.

Już w 1962 r. uzasadnił prof. Zagrodzki celowość budowy cukrowni o przerobie dobowym 10 tys. a nawet 20 tys. ton buraków, co w oczach niektórych cukrowników uchodziło za nierealną fantazję. Po kilkunastu latach okazało się, że zdolność przerobowa niektórych zagranicznych cukrowni przekroczyła 15 tys. ton buraków.

Przykładem wszechstronnego podejścia do chemii i technologii cukru są prace dotyczące ekstrakcji cukru z krajanki i oczyszczania soków cukrowniczych. W dorobku Profesora i Jego współpracowników znajdują się nowe metody technologiczne, umożliwiające zwiększenie efektywności oczyszczania soków, nowe rozwiązania aparaturowe ze szczególnym uwzględnieniem metod bezściekowych chroniących środowisko naturalne, nowe metody analityczne i stosowanie analizy instrumentalnej w cukrownictwie oraz szereg patentów dotyczących automatyzacji kontroli i samoczynnej regulacji procesu produkcji cukru.

Profesor Zagrodzki i współpracownicy wdrożyli w przemyśle kilkanaście nowych rozwiązań w procesie oczyszczania, odwapniania, odbarwiania, filtracji i zagęszczania soków oraz krystalizacji sacharozy, a przede wszystkim racjonalizacji gospodarki cieplnej cukrowni.

Profesor z pełnym zaangażowaniem i wagą swojego autorytetu w cukrownictwie walczył o oparcie kosztów produkcji na realnych kosztach węgla i energii, walczył o obniżenie energochłonności i materiałochłonności urządzeń przemysłowych. Już od pierwszych publikacji datują się zainteresowania prof. Zagrodzkiego gospodarką cieplną cukrowni. Dorobek 50 lat swych badań i zebrane doświadczenie w zakresie techniki cieplnej podsumował Profesor w 1979 r. w książce „Gospodarka cieplna cukrowni”.

Książka ta ukazała się wcześniej w Stanach Zjednoczonych niż w Polsce, co było dowodem światowego uznania autorytetu Profesora w tej dziedzinie.

Prace badawcze od skali laboratoryjnej do pełnej przemysłowej obejmowały cały cykl produkcji – od wyładunku buraków cukrowych, do końcowego etapu – suszenia cukru białego.

Profesor wraz z współpracownikami, podczas każdej kampanii, prowadził w wielu cukrowniach badania i wdrożenia licznych nowatorskich opracowań dotyczących wszystkich etapów procesu technologicznego.

Wykaz publikacji prof. Zagrodzkiego obejmuje 224 prac badawczych, 50 patentów i 56 artykułów naukowych, technicznych i popularyzatorskich. Sprawozdania z licznych wykonanych indywidualnych i zespołowych badań w skali od laboratoryjnej do przemysłowej złożyłyby się w sumie na obszerną monografię technologii cukru. Wyniki prac badawczych były publikowane i przedrukowywane w 11 językach, referowane na 50 kongresach i sesjach naukowych.

W działalności Zakładu Cukrownictwa współpraca z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi miała istotne znaczenie.

Pierwszym po wojnie krajowym zjazdem naukowym polskich cukrowników była trzydniowa Sesja Naukowa Chemii i Technologii Cukrownictwa zorganizowana w Łodzi w czerwcu 1955 r. przez Katedrę Cukrownictwa pod auspicjami Polskiej Akademii Nauk.

Z inicjatywy prof. Zagrodzkiego (i z ogromnym wkładem organizacyjnym pracowników Zakładu Cukrownictwa) we wrześniu 1962 r. odbyła się w Łodzi pierwsza Międzynarodowa Konferencja Chemii i Technologii Cukrownictwa. Oprócz 230 przedstawicieli placówek badawczych i pracowników polskiego przemysłu cukrowniczego w Konferencji wzięło udział 47 gości z 18 krajów całego świata. Druga również Międzynarodowa Konferencja Cukrownicza odbyła się w Łodzi w 1973 r. Były to jedyne w okresie powojennym spotkania tak licznych grup specjalistów cukrowników z krajów socjalistycznych i zachodnich. Odegrały one ważną rolę w zbliżeniu międzynarodowym i nawiązaniu kontaktów naukowych, co zaowocowało wymianą młodszych pracowników na krótkotrwałe staże.

Oprócz działalności naukowej i współpracy z przemysłem nie mniej ważną dla Profesora była dydaktyka. Zakład Cukrownictwa był i jest nadal jedyną instytucją w Polsce kształcąca technologów cukrowników na uczelni technicznej.

Oprócz zajęć dydaktycznych na specjalizacji cukrownictwo prowadzono dla studentów całego Wydziału wykłady i laboratoria z Pomiarów i automatyzacji w przemyśle spożywczym.

Ponadto w 1971 r. z inicjatywy Prof. Zagrodzkiego uruchomiono w Zakładzie Cukrownictwa stacjonarne Studium Podyplomowe Cukrownictwa, które po dzień dzisiejszy dokształca inżynierów różnych specjalności pracujących w przemyśle cukrowniczym. Studium to ukończyło ponad 300 słuchaczy.

Profesor był twórcą Szkoły Naukowej Cukrownictwa w Politechnice Łódzkiej, która uzyskała renomę w skali nie tylko krajowej, lecz i międzynarodowej.

Profesor był zawsze serdeczny i opiekuńczy dla studentów i współpracowników, cieszył się ich szacunkiem i przywiązaniem, a jednocześnie był i jest dla nas cukrowników wielkim autorytetem. Współpracowałam z Profesorem 20 lat i było to 20 lat przekazywania wiedzy, życzliwości i serdeczności ze strony Profesora.

Profesor był ojcem tzw. rodziny cukrowniczej, która po dziś dzień jest bliska sobie, do której należy każdy absolwent Profesora i która jednoczy cukrowników na całym świecie.

Niemalą rolę w integracji cukrowników absolwentów Zakładu Cukrownictwa odgrywa Stowarzyszenie Techników Cukrowników, z którym bardzo aktywnie współpracował Pan Profesor i nadal współpracują Jego wychowankowie.

Ceniony za dorobek naukowy, twórczą inwencję i osobiste cechy charakteru Profesor był powoływany do rad naukowych światowych organizacji. W 1963 r. został stałym członkiem Rady Naukowej Międzynarodowej Komisji Techniki Cukrowniczej CITS i Międzynarodowej Komisji Ujednolicania Cukrowniczych Metod Analitycznych ICUMSA.

Przez 52 lata uczestniczył aktywnie w pracach Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Już w 1929 r. na Krajowym Zjeździe Polskiego Towarzystwa Chemicznego wygłosił swój pierwszy komunikat naukowy. Był współzałożycielem i wieloletnim wiceprzewodniczącym, a ostatnio członkiem honorowym, Komitetu Technologii i Chemii Żywności Polskiej Akademii Nauk. Przez 10 lat był przewodniczącym Rady Naukowej do Spraw Techniki i Ekonomiki przy Ministrze Przemysłu Spożywczego i Skupu, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Cukrowniczego, członkiem Rad Programowych i komitetów redakcyjnych czasopism naukowych i technicznych.

Za ogromne zasługi w dziedzinie nauki, techniki i dydaktyki był nagradzany licznymi odznaczeniami państwowymi. Wymienię tylko najważniejsze, ponieważ lista obejmuje 22 odznaczenia. Już w 1951 r. otrzymał Złoty Krzyż Zasługi oraz został laureatem indywidualnej Nagrody Państwowej, a potem dwukrotnie nagród naukowych Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Otrzymał Złoty Medal Francuskiego Stowarzyszenia Cukrowniczego i członkostwo honorowe polskiego i włoskiego Stowarzyszenia Cukrowniczego. Za całokształt działalności został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Orderem Sztandaru Pracy II klasy.

Kreśląc sylwetkę Profesora Stanisława Zagrodzkiego, uczonego światowej sławy, o najwyższym autorytecie w zakresie cukrownictwa w kraju, należy dodać wszechstronność zainteresowań Profesora. Był znawcą i wielkim miłośnikiem malarstwa, interesował się muzyką i sztuką teatralną, miał bogatą, interesującą kolekcję minerałów przywożonych z całego świata.

52 lata pracy Profesora w cukrownictwie i dla cukrownictwa to przeszło 1/3 czasu istnienia polskiego przemysłu cukrowniczego. Osiągnięcia, idee i nauki Profesora będą jeszcze owocować przez wiele lat.

Prof. Stanisław Zagrodzki odszedł na emeryturę w 1976 r., ale do ostatniego dnia swojego życia współpracował z nami. Zmarł nagle 18 września 1980 r. Załoga Cukrowni Chełmża, chcąc uczcić pamięć swojego byłego Dyrektora, podjęła decyzję nadania Cukrowni Chełmża imienia profesora Stanisława Zagrodzkiego oraz ufundowała popiersie Profesora, które umieszczono w gmachu Chemii Spozywczej. Współpracownicy i Dziekan

naszego Wydziału nadali największemu audytorium naszego Wydziału imię profesora Stanisława Zagrodzkiego.

Pamięć o Profesorze Stanisławie Zagrodzkim na zawsze zachowają Jego uczniowie, wychowankowie i pracownicy polskiego cukrownictwa.